

fet sovint és dolç com most) és natural Tanmateix M-L dona un pèssim article en el seu diccionari, presentant el mot com a comú a totes les llengües romàniques d'Occident, enumerant it. *sapa*, fr. *sève*, logud., oc, cat *saba*, cast *saba* i *savia* En realitat l'it. *sapa* és un cultisme, només usat amb el seu significat llatí, i aquest és també el sentit i el caràcter del sard *sapa* (que altrament hauria canviat la -p- en -b-). En efecte 'la saba dels arbres' es diu *succhio* en italià (o en termes cultíssims *lnfa*), *sui* o *schaft* en engadines, *schit* en sobreselvà

De manera que l'ús de SAPA en aquest sentit és un fet purament gallo-romànic i català A les llengües de França sí que és un mot antic i amb fondes arrels, mot pertanyent al fons bàsic dels dos idiomes: el fr. *sève* ja es troba en el S XIII, en Rutebeuf (Littré), en el judeofrancès del Machsor Vitry (S XIII), *cève* en Christine de Pisan, *seve* en Georges Chastellain (segle xv) etc (més detalls en el FEW xi, 191-2). I l'oc. *saba* ja apareix a la fi del S. XII en el provençal Raimbaut d'Aurenga, i en el XIII en el llenguadocià Guilhem de Tudela Geogràficament s'estén a tot el territori de les dues llengües: ALF 1230; incloent-hi tota la Suïssa francesa (*Tableaux du Gloss*) i les valls pertanyents a Itàlia (AIS, 567).

Cap allà a penes entra en domini italià (alguna vall piemontesa de l'extrem NO, però a Emilia etc. ja hi ha el sign. llatí-italià) Cap a l'extrem SO arribem fins als Pirineus gascons i bascos. En aquesta zona trobem el tipus *sapa* amb la -p- conservada, com escau a la fonètica basco-aquitana, senyal d'evident autoctonisme: hi ha *sapo* a les altes valls bearneses (Aspa, Ossau) i arriba fins algun punt de les Landes, d'altra banda reapareix en altes valls del Coserans (Usto: Rohlf, *Le Gc*, § 364, p. 85; ANSNL clxx, 158) i existeix *sapa* en basc, del Coserans és prolongament directe l'àrea de *sapa* i *sapar* que ja hem vist a l'Alt Pallars Segons l'ALGc hi ha *sápo*, -ə, amb -p- a quasi tot BPyr. i meitat S de les Landes, d'altra banda a la major part del Coserans, però *sába* a la resta i als HPyr., HGar. i Gers, *sapha* en el basc de Labastide (iv 1372 «sève des arbres, de la vigne», mapa amb força llacunes buides o afrancesades); el verb en present *sápə* hi reapareix a la zona gc. de Lot-et-G. i Gironda («quand la peau s'écarte sous la pression du liquide»). Es comprèn, doncs, que ja en gallo llatí vulgar va passar SAPA, amb el sentit arbori, al llenguatge basco-romànic dels Pirineus

En contrast amb aquest caràcter genuí, antic i arrelat, en l'àrea gallo-pirenaica, el mot es presenta flac, tarda, a penes vivent, en la zona luso-castellana, quasi tant estranger com en la italo-retò-sarda Hi ha avui un cast *savia*, però és mot recentíssim, impopular, merament tècnic; les notícies són del S. XIX: la primera en el dicc de Terreros, c. 1770, que vacil·lant entre *saba* i *sabva*, el dona com a terme de «jardineria» i tractants de «madera», no hi ha fraseologia viva i les primeres cites literàries són de mj S. XIX; tots els informants antics estan d'acord que per dir això s'han usat sempre en castellà *xugo* o *zumo* (documentats, amb aplica-

ció a la saba, en set autors des del S XIII al XVIII).

En port. i gallec és també modern, només des de 1720; d'una banda el terme antic hi consta com a *suco*, d'altra banda el congènere del nostre hi apareix en formes ben anòmales i diverses entre si, en les fonts que el registren, en aqueixa època moderna: *seiba* o *seiva* en uns, *seve* f. un altre, a Portugal; a Galícia *sálbea*: les aparences allà són d'un mot manllevat de França (potser amb assimilació a *sáva/séiva* 'saliva', representant autòcton de SALIVA). Tot això ja va ser exposat i estudiat a fons en el DCEC; i serà útil veure'n els detalls (un poc ampliat) en el DECH (v, 177-179).²

L'aparició d'aqueixa *z* anòmala que sorgeix, ací o allà, en cast i port., depèn del caràcter adventici del mot, com vaig exposar en el meu llibre, argumentant-ho més; val a dir que sense arribar-hi a una explicació plenament satisfactòria en els detalls. Intrigava més, pel fet que al costat del gall. *sálbea*, hi ha també *salvia* a Salamanca i en part d'Astúries (Cabranes). Però sobretot perquè aquestes formes anòmales amb *z* i en part àdhuc la *l*) reapareixen en parlars nostres, pròxims al domini castellà.

Car no sembla pas que en el País Valencià existeixi altra forma que *sàvia* o *sàbia* M'escrivia En Josep Giner i March, 1957: «En valencià té un caràcter rural, mot típic de pagès, ben popular. Quan es poden les vinyes, la part o punta que resta, on es talla el sarment —les brocades, diuen— quan puja la saba comencen a plorar els ceps, i això és la saba que surt: aqueix líquid es diu *la sàvia* També es diu *la sàvia* de tota mena d'arbres, i entre gent sense lletra ni castellanitzada: no és mot massa usual fora de la gent llauradora. En els empelts, recordo que també es parlava de la *sàbia*: jo coneixia un vell que era un empeltador, tingut per molt savi, i parlava de la *sàbia* en llenguatge ben castís; si altres podaven d'un gran arbre alguna branca o cimbal que feia nosa, calia tapar el tall amb ungüents per a evitar que per allí ixquera la *sàbia*, deien; en la «moguda», sortia un líquid apegalós que embrutava la roba als xiquets que jugàvem per dalt de l'arbre: a casa deien, del cul dels pantalons, *ha aplegat tot brut de sàbia* (calia mudar-me'ls). Ho he preguntat a altres subjectes, i tots diuen que té caràcter popular i no après a l'escola». Acabava planyent-se de no haver fet prou atenció a si es pronuncia amb *v* o amb *b* a les comarques distingidores, car reconeix que tots els casos que recorda concretament o té anotats eren de gent de parlar apitxat.³

Si admetem que realment és vella i autòctona en la nostra llengua aquesta variant en *z* del valencià i de la Baixa Ribagorça, ens hem de preguntar si la variant castellana *savia* no resulta precisament d'un manlleu propagat des d'aquestes zones catalanes limítrofes del castellà. Car aquí potser ens la podríem explicar per herència pre-catalana, com a forma influïda per l'àrab. Perquè el moss. certament conserva sordes les oclusives intervocàliques, i no obstant, intervenint-hi l'àrab, la -p- aliena al seu sistema fonètic, s'hi havia de canviar en -b- (la -b- àràbiga entre vocals dona en cat. tan